

Manifest Schulden te lijf

Schulden te lijf

Voorstellen van de ChristenUnie, in samenwerking met kerken en christelijke organisaties, voor een duurzaam verantwoord bestedingsgedrag.

Door de economische crisis raakt een toenemend aantal Nederlanders in de schulden. Schuldenproblematiek staat vaak niet op zichzelf. Meestal is er sprake van een samenloop van problemen, zoals langdurig een laag inkomen, opstapeling van incassokosten, ontslag, maar ook verslavingen, echtscheiding, relatie- en opvoedingproblemen. Daarom is een integrale aanpak nodig.

Bij de aanpak van de armoede,- en schuldenproblematiek is de rol van kerken en christelijke geloofsgemeenschappen lange tijd onderbelicht gebleven. De kerken die actief zijn op het terrein van schuldhulp, verzetten veel werk, zoals ook bleek tijdens het onlangs gehouden symposium 'Kerk en Schuldhulp' van de Evangelische Alliantie. Voornamelijk door directe en concrete zorg te bieden, die mensen met schuld nodig hebben. Bovendien blijkt uit recent onderzoek onder de Rooms Katholieke Kerk (RKK), De Protestantse Kerk in Nederland (PKN) en de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) dat alleen al deze kerkgenootschappen ruim 11 miljoen euro per jaar besteden aan noodhulp. Het rendement van alleen al de Rotterdamse kerken (rapport 'Tel je zegeningen') voor wat betreft de maatschappelijke zorg en hulpverlening (WMO) bedraagt tussen de 110 en 133 miljoen euro per jaar.

Gemeenten zouden de samenwerking met kerken, christelijke geloofsgemeenschappen en particuliere christelijke organisaties voor schuldbemiddeling moeten intensiveren en verbeteren. Het rapport over het 3-fasenmodel¹ toont aan dat kerken vooral erg sterk zijn in het signaleren van problemen (onderdeel van de preventie), het begeleiden naar en tijdens de professionele hulpverlening, en het verlenen van nazorg. Kerken hebben als grootste maatschappelijke organisatie oog voor de menselijke kant, de zorgkant, terwijl de professionele schuldhulpverlening vooral de technische zaken regelt zoals schuldbemiddeling en inkomensbeheer.

Dit manifest doet een beroep op het kabinet om financiële middelen voor de aanpak van de schuldenproblematiek efficiënter en effectiever in te zetten: door gebruik te maken van kerken en christelijke geloofsgemeenschappen, en door het wegnemen van de belemmeringen die een adequate hulp in de weg staan. Daarnaast bevat het voorstellen om te komen tot een verbetering van het beleidsterrein schuldhulpverlening.

¹ Zie uitgereikte informatie SCS

Inleiding

Het is algemeen bekend dat veel financiële problemen ontstaan door verandering in persoonlijke situaties. Uit onderzoek² blijkt dat schulden vaak niet op zichzelf staan; meestal is er sprake van een samenloop van problemen, zoals een langdurig laag inkomen, opstapeling van incassokosten, ontslag, verslavingen, relatieproblemen, echtscheiding, opvoedingsproblemen etc. Vaak zijn zulke persoonlijke problemen op zich al moeilijk genoeg, maar komt daar nog bij dat het inkomen achteruit gaat en het uitgavenpatroon drastisch moet wijzigen.

De economische crisis en de impact hiervan op de werkgelegenheid heeft als gevolg dat meer mensen geconfronteerd zullen worden met een opeenstapeling van schulden. Het kabinet treft maatregelen om de effecten van de recessie zoveel mogelijk tegen te gaan. Niettemin zullen sommige burgers geconfronteerd worden met een terugval van inkomen, vaak met oplopende schulden als gevolg. Juist in deze 'uitdagende' tijd moet het tegengaan van problematische schulden meer aandacht krijgen. Er moet veel meer geïnvesteerd worden in mentaliteitsverandering met betrekking tot het bestedingspatroon. De financiële crisis heeft ons geleerd dat wij niet kunnen vertrouwen op allerlei veronderstelde 'zekerheden', maar altijd rekening moeten houden met mogelijke risico's, ook ten aanzien van onze bestedingen. Daarom moet de nadruk van de aanpak van de schuldenproblematiek meer komen te liggen op preventie, nazorg en een integrale benadering. Hierbij spelen zaken als het bijbrengen van (financiële) normen en waarden, doorverwijzing en begeleiding een belangrijke rol.

Gedeelde verantwoordelijkheid

In deze tijd van economische neergang, toenemende werkloosheid en daardoor groeiende schuldenproblematiek, vinden de ondertekenaars het hoog tijd worden om actief in te zetten op samenwerking tussen professionele schuldhulpverleners en de kerken en christelijke geloofsgemeenschappen. Uitsluitend hameren op eigen, persoonlijke verantwoordelijkheid leidt niet automatisch tot welzijn voor ieder mens. Door de recessie groeit het aantal mensen, die het alleen niet meer redden, die hulp nodig hebben van bijvoorbeeld een voedselbank of een maatschappelijke instelling. Wij moeten met elkaar de schouders eronder zetten om dit probleem aan te pakken.

Solidariteit is nodig om de problemen het hoofd te kunnen bieden, al hebben mensen uiteraard ook hun eigen verantwoordelijkheid. De vraag die daarbij gesteld kan worden, is waar eigen verantwoordelijkheid ophoudt en solidariteit begint. Is de overheid in staat 'een burcht te zijn voor de verdrukten of een schild voor de zwakke'? De Bijbelse Psalm 82 vers 3 roept op om recht te doen aan weerlozen en om op te komen voor verdrukten en zwakkeren. Hieraan wil de ChristenUnie graag gehoor geven, door de schuldenproblematiek voortvarend aan te pakken. Dit willen wij onder meer doen door onze verantwoordelijkheid te nemen en burgers 'toe te rusten tot verantwoordelijkheid'.

Ook kerken en christelijke geloofsgemeenschappen zien de noodzaak van samen optrekken om de schuldenproblematiek het hoofd te bieden. Steeds vaker kloppen mensen aan bij kerken om hulp. In de praktijk blijkt dat een substantieel deel van de mensen met schulden niet worden geholpen door de reguliere professionele schuldhulpverlening, zoals de gemeentelijke kredietbank en gecontracteerde schuldhulpverleningsinstanties. Mensen geven aan dat ze terechtgekomen zijn in een complexe papieren rompslomp waaruit ze geen uitweg zien. Kerkelijke diaconieën moeten vaak bijspringen om zaken inzichtelijk te maken en interventies te plegen met verschillende instanties. Daardoor staat het onderwerp schuldhulp hoog op de diaconale agenda.

² O.a.: Schulden? De gemeente helpt (2008)

Het in april 2009, door de Evangelische Alliantie, georganiseerde symposium 'Kerk en Schuldhulp' liet (alleen al door het hoge aantal deelnemers) zien dat de kerken veel aandacht hebben voor preventie, signalering en nazorg. Hiernaast kunnen kerken een belangrijke schakel vormen bij de doorverwijzing naar professionele hulp. Door de scheiding van Kerk en Staat wordt vaak, door zowel overheid als kerken, gedacht dat er geen gebruik gemaakt kan worden van de ondersteuning van kerken en christelijke geloofsgemeenschappen. Omgekeerd is er veelal terughoudendheid bij de kerken om contact te leggen met gemeentelijke verantwoordelijken voor de schuldhulpverlening. Desondanks zijn onlangs in Kampen en Enschede goede ervaringen opgedaan met samenwerking tussen de kerken onderling (via een diaconaal platform) en de burgerlijke gemeente (georganiseerd en begeleid door SCS).

Natuurlijk hebben kerken en de (gemeentelijke) overheden onderscheiden verantwoordelijkheden. Maar de overheidstaak om zich 'een schild voor de zwakke' te betonen, en de kerkelijke opdracht om te zien naar mensen in nood, raken elkaar. Het gaat immers om dezelfde mensen! Daarbij is het uiteraard zaak om transparante afspraken te maken die de onderscheiden verantwoordelijkheden van Kerk en Staat waarborgen.

Bij schulden is er niet alleen sprake van een financiële impact, maar zeker ook van emotionele problemen. Het op orde krijgen van de financiën mag dan de eigen verantwoordelijkheid van personen zijn, het is ook een verantwoordelijkheid van publieke en private diensten om rekening te houden met mensen die in schulden dreigen te raken. Afhankelijk van de situatie kan het daarbij noodzakelijk zijn om de nadruk minder te leggen op repressie en meer op behulpzaamheid, mede gezien de emotionele gemoedstoestand waarin personen kunnen verkeren. Deze aanpak lijkt de ChristenUnie nu en in de komende tijd een betere weg. Het is om die reden dat de hulp die kerken en geloofsgemeenschappen bieden, door de ChristenUnie zo wordt omarmd.

Preventie en nazorg

Lokale overheden

Lokale overheden bepalen zelf hoe zij financiële middelen, bestemd voor het armoedebeleid, besteden. De ambities verschillen echter per gemeente. Het komt voor dat bij gemeenten krapte ontstaat in het budget voor schuldhulpverlening. Daarom wordt geld, bedoeld voor preventie van schulden, aangewend voor hulpverlening. Dat terwijl voorkomen toch echt beter is dan genezen!

Preventie laat zich niet vangen in één soort programma, daarom zal er sprake moeten zijn van maatwerk voor de verschillende 'risico doelgroepen'. Gebleken is dat kerken en christelijke geloofsgemeenschappen een zeer belangrijke bijdrage op het gebied van preventie (waaronder het tijdig signaleren van problemen) en nazorg (kunnen) verlenen. Het is daarom logisch dat de gemeenten, evenals dat gebeurt op het gebied van de WMO, werken aan structurele vormen van samenwerking met deze kerken en christelijke geloofsgemeenschappen, die actief zijn op het gebied van schuldhulp. Christelijke schuldhulpverleningsorganisaties hebben door de jaren heen veel expertise opgebouwd met preventieprogramma's. Gemeenten worden daarom aangemoedigd veel meer gebruik te maken van deze expertise.

Kerken en christelijke geloofsgemeenschappen

Op het gebied van preventie en nazorg spelen kerken en christelijke geloofsgemeenschappen, die actief zijn op het terrein van schuldhulp, een cruciale rol (zie 3-fasenmodel). Diakenen en pastorale medewerkers hebben de vaardigheden en het vertrouwen van cliënten, waardoor het lukt om draaideurclientèle tegen te gaan. Door de laagdrempeligheid van deze kerken en christelijke geloofsgemeenschappen wordt een sterke vertrouwensrelatie opgebouwd waardoor effectief invulling kan worden gegeven aan nazorg. Dit gebeurt in de praktijk door mensen te helpen hun 'normale' leven weer op te pakken en praktische en morele steun te geven bij een periode van structurele armoede. Met betrekking tot preventie kunnen kerken een belangrijke rol spelen bij bezinning op het bestedingspatroon en het signaleren van risicogedrag en problemen. Daarnaast kunnen diakenen de eerste inventarisatie doen, en doorverwijzen naar de professionele organisaties die nodig zijn om de totale problematiek aan te pakken. Ook kan er gebruik worden gemaakt van diaconale noodfondsen en kunnen mensen worden geholpen om hun administratie op orde te brengen.

Christelijke schuldhulpverleningsorganisaties

Vanuit de kerken en de christelijke geloofsgemeenschappen zijn veel vrijwilligers actief die vanuit hun geloof beseffen dat onze maatschappij niet zonder vrijwilligerswerk kan bestaan. Ook de overheid heeft dit ingezien, wat in de WMO tot uitdrukking komt (de gemeentelijke overheid is secundair verantwoordelijk). De vraag is echter wie dat vrijwilligerswerk ontwikkelt, organiseert en stimuleert. Dat onderdeel moet professioneel worden opgezet en vrijwilligers moeten bij vragen of problemen kunnen terugvallen op professionele organisaties. Deze professionele organisaties ondersteunen het kabinet in de realisatie van zijn ambities met betrekking tot de schuldenproblematiek.

De ChristenUnie wil de professionele producten en diensten die deze (vrijwilligers)organisaties aanbieden, waarderen. Door hun activerende en coördinerende rol hebben deze organisaties de overheid in de afgelopen jaren veel geld bespaard. Uit onderzoek blijkt dat het rendement van alleen al de Rotterdamse kerken voor wat betreft de maatschappelijke zorg en hulpverlening³ tussen de 110 en 133 miljoen euro per jaar bedraagt.⁴

³ Daar valt onder: financiële dienstverlening, voedsel- en kledingbanken, opvang van en hulp aan asielzoekers, dak- en thuislozen, gedetineerden, prostituees.

⁴ 'Tel je zegeningen'. Het maatschappelijke rendement van christelijke kerken in Rotterdam en hun bijdrage aan de sociale cohesie (2008)

Daarbij vinden vooral cliënten met een christelijke geloofsovertuiging aansluiting bij deze organisaties. Waar de ChristenUnie voor pleit, is dat er door overheden meer gebruik wordt gemaakt van hun producten en diensten. Daarnaast pleiten wij voor de erkenning van deze particuliere organisaties. Zij moeten op een volwaardige manier gaan meedoen in het hele spectrum van schuldhulp. Veel van deze organisaties zijn overigens al gecertificeerd en hebben mogelijkheden om cliënten die nu elders op de wachtlijst staan te bedienen. De ondertekenaars willen af van het beeld dat schuldhulpverlening en -preventie alleen voorbehouden is aan de geijkte instanties. Ook particuliere (christelijke) schuldhulporganisaties hebben een meerwaarde.

Voorstellen en aanbevelingen

De ondertekenaars van dit manifest vinden dat er hoger ingezet moet worden op het realiseren van een aantal doelstellingen. Deze zijn:

- reductie van wachtlijsten
- minder instroom van cliënten in het minnelijke en/of WSNP traject door crisisinterventie en preventie
- betere persoonlijke begeleiding (zorg)
- forse daling van draaieurcliënten

Wij juichen het toe dat in deze tijd van economische neergang schuldhulpverlening, en daarbinnen schuldhulppreventie, speerpunt is van het huidige kabinetsbeleid. Er kan echter nog flink doorgepakt worden door concrete doelen te formuleren. Wij willen het kabinet graag tegemoetkomen bij het realiseren van deze doelstellingen. Wij hebben daarom op basis van analyse van belemmeringen en knelpunten, waar wij in de praktijk tegenaan lopen, een aantal aanbevelingen en concrete voorstellen geformuleerd om invulling te geven aan de doelstellingen.

Aanbevelingen

- Coördineer het beleid tussen de ministeries zodanig dat er geen sprake is van conflicterende aspecten op het gebied van schuldhulp.
 - Meer aandacht bij gemeenten voor het faciliteren van het bestaande aanbod van particuliere (christelijke) organisaties (dat voldoet aan allerlei kwaliteitscriteria) op het terrein van schuldhulpverlening.
 - Meer keuzevrijheid voor mensen met schulden voor een SHV (particulier), indien de gemeente daarin (tijdelijk) niet kan voorzien.
 - Standaardiseer de aanbesteding van schuldhulp, zodat bespaard wordt op administratieve lasten (omschrijving werkzaamheden met daaraan gekoppeld vaste vergoedingen, zoals het Zeelandmodel).
 - Dring bureaucratie en ingewikkelde processen in het schuldhulptraject terug.
 - Zet crisismanagement in bij knelsituaties door problematische schulden, waarmee tijdelijk door bestaande knelpunten en elkaar tegenwerkende regelingen heen gebroken kan worden, totdat de toestand is genormaliseerd.
 - Stimuleer lokale overheden meer gebruik te maken van persoonlijke begeleidingstrajecten en kennis te maken met de preventiebenadering (zie ook onderzoek Armoe de Baas van de Sociale Alliantie in 2008 over voedselbanken), zodat drempels verlaagd worden, niet-gebruik van voorzieningen wordt tegengegaan en vroegsignalering mogelijk wordt.
 - Biedt particulieren bescherming via de wet- en regelgeving. Hun rechten moeten geborgd worden.
 - Zet in het beleid ook in op verhoging van de zelfredzaamheid van cliënten.
-

Voorstellen

- Elke gemeente zou een vangnetregeling moeten hebben voor cliënten die langer dan een maand op de wachtlijst staan.
 - Introduceer een Standaard Persoonsgebonden budget voor schuldhulp, zodat cliënten meer verantwoordelijk worden voor de voortgang van hun schuldhulptraject.
 - Stel een klachtenbureau in voor cliënten.
 - Verplicht het aanbieden van persoonlijke begeleiding bij instanties, zoals een gemeentelijke kredietbank.
 - Geef gemeenten een zorgplicht voor mensen die tussen wal en schip vallen (daklozen) en die zich voor hulp bij hen aanmelden. Daklozen worden met hun instemming voor 5 jaar onder beschermingsbewind geplaatst. Woningcorporaties en nutsbedrijven worden verplicht om onder voorwaarden mee te werken aan een schuldhulptraject.
 - Oormerk op decentraal niveau het geld dat door het Rijk ter beschikking wordt gesteld voor preventie en nazorg.
 - Investeer een deel van het extra gereserveerde budget voor schuldhulp (130 miljoen) in preventie en nazorg, door het faciliteren van regionale en landelijke projecten.
 - Stimuleer gemeenten voor 2010 een inventarisatie te laten maken van de manier waarop kerken betrokken kunnen worden als volwaardige gesprekspartner bij het armoedebeleid en de schuldhulpverlening.
 - Stimuleer gemeenten elke twee jaar een evaluatiemoment in de beleidscyclus van sociale zaken in te bouwen mbt de regiefunctie die het vervult op het terrein van schuldhulpverlening, waarbij belangenorganisaties, christelijke en niet-christelijke particuliere schuldhulporganisaties en kerken betrokken worden. Kritische punten worden gebruikt om het lokale beleid te verbeteren.
 - Stimuleer gemeenten bestaand aanbod van particuliere christelijke en niet-christelijke organisaties (dat voldoet aan allerlei kwaliteitscriteria) op het terrein van schuldhulpverlening te faciliteren. Denk aan ondersteunen en trainen van vrijwilligers, het ondersteunen bij het opzetten van een goed vrijwilligersbeleid, eventuele ondersteuning in de vorm van ruimte en middelen.
-

Fractie ChristenUnie Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
tel 070-3183057 / fax 070-3183936
e-mail: ChristenUnie@tweedekamer.nl

